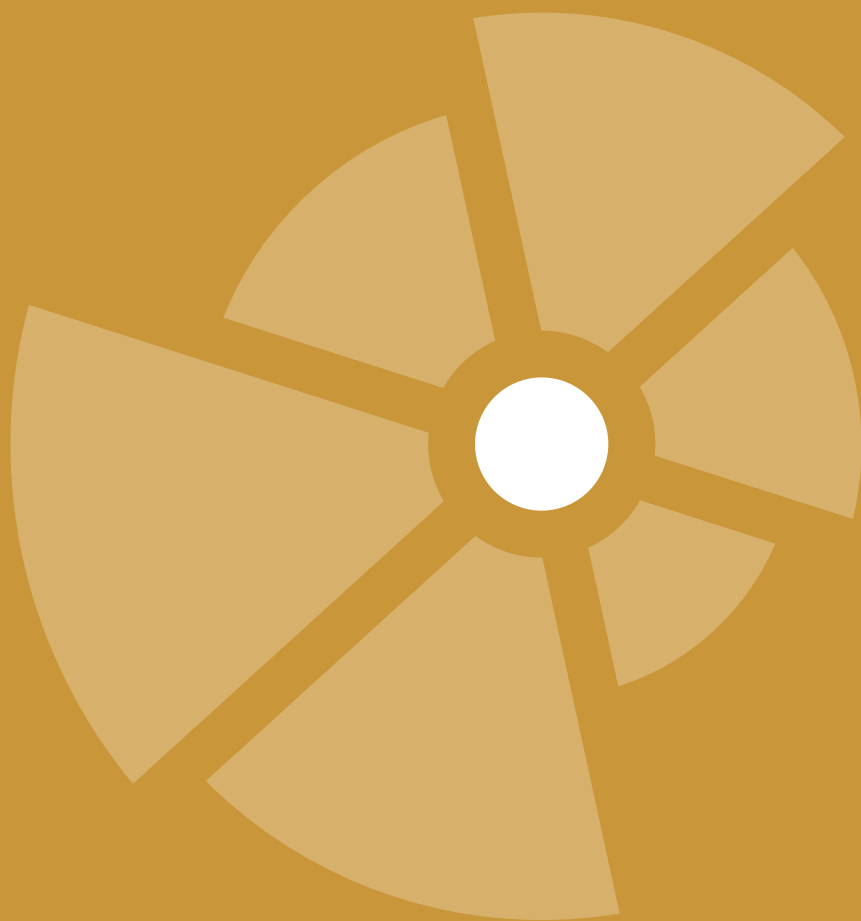

Advies over de Natuurdoelanalyse Langstraat, provincie Noord-Brabant

1. Het advies van de Ecologische Autoriteit

De provincie Noord-Brabant heeft een natuurdoelanalyse (NDA) opgesteld voor het Natura 2000-gebied Langstraat. De NDA moet duidelijk maken of de bestaande en geplande maatregelen voldoende zijn voor het halen van de doelen voor het in stand houden van de beschermde natuur, of dat aanvullende maatregelen nodig zijn. Ook moet blijken of wordt voldaan aan het verbod dat de beschermde natuur niet mag verslechteren. De provincie heeft de Ecologische Autoriteit gevraagd te toetsen of de NDA een goede basis kan vormen¹ voor de maatregelen in het gebiedsprogramma.

In dit advies:

- De NDA concludeert dat de natuur in het gebied is aangetast door onder andere vermessing (door stikstofneerslag en inspoeling van meststoffen via grondwater), verzuring en verdroging.
- De NDA geeft geen volledig beeld van trends in de natuur door de jaren heen. De mate van verslechtering is hierdoor niet precies vast te stellen. Daarom is ook niet goed te bepalen welke (en hoeveel) herstelmaatregelen nodig zijn om verdere verslechtering te voorkomen.
- Het recente, grootschalige herinrichtingsplan heeft waarschijnlijk grote, positieve gevolgen voor de hydrologische situatie en de natuurkwaliteit, maar komt in de NDA slechts zijdelings aan bod. Een aantal andere aanvullende maatregelen is logisch en nu al goed onderbouwd, zoals de noodzaak tot het verlagen van de stikstofbelasting en herstel van aanvoer van basenrijk grondwater. Onzeker is echter of deze maatregelen samen voldoende zijn om verdere verslechtering te voorkomen.
- Voor het vaststellen van het totale pakket aan maatregelen zijn meer gegevens nodig over de huidige natuuroppervlakte, het hydrologische systeem en de water- en bodemkwaliteit.

Wat staat in de natuurdoelanalyse Langstraat?

De Langstraat bij Sprang-Capelle en Waalwijk (zie figuur 1) bestaat uit de natuurterreinen Labbeget, de Dullaert, de Dulver en de Hoven en ligt op de grens van de zandgronden, het rivierengebied en kleigronden. Er zijn gradiënten van zand naar veen en van basenarme lokale kwel naar basenrijke regionale kwel. Het gebied is een ontgonnen laagveenvlakte en een restant van een oud slagenlandschap met lange en smalle graslanden en elzenhagen. Het gebied behoort tot het Natura 2000-landschap 'Beekdalen'. Er gelden behoudsdoelstellingen (oppervlakte of kwaliteit), uitbreidingsdoelstellingen (oppervlakte) en verbeterdoelstellingen (kwaliteit) voor de natuur in het gebied.² Ook gelden wateropgaven: optimale watercondities zijn van belang voor het gebied.

De NDA stelt dat veel onbekend is over de trends van oppervlakte en kwaliteit van de natuur in het gebied. De trends die wel bekend zijn, zijn neutraal/stabiel (oppervlakte kranswierwateren en blauwgraslanden) of negatief (kwaliteit meren met krabbenscheer en fonteinkruiden, oppervlakte trilvenen en kalkmoerassen). De oppervlakte en kwaliteit voor Grote modderkruiper hebben zich stabiel of mogelijk positief ontwikkeld.

¹ Conform 7.1 van het PSN: "Voor ieder in dit programma opgenomen Natura 2000-gebied wordt een natuurdoelanalyse opgesteld. Dit heeft tot doel om voorafgaand aan de vaststelling van het programma (ex ante) te beoordelen of de in dit programma opgenomen maatregelen in samenhang met andere maatregelen leiden tot het realiseren van (de condities voor) instandhoudingsdoelen voor stikstofgevoelige habitattypen en soorten voor het betreffende Natura 2000-gebied. En of aanvullende maatregelen nodig zijn."

² Beschermde habitattypen in het gebied vormen zwakgebufferde vennen (H3130), kranswierwateren (H3140), meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150), vochtige heiden (hogere zandgronden, H4010A), blauwgraslanden (H6410), ruigten en zomen (moerasspirea, H6430A), overgangs- en trilvenen (trilvenen en veenmosrietlanden, H7140), pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150) en kalkmoerassen (H7230). Daarnaast is leefgebied voor de Grote modderkruiper (H1145) en Kleine modderkruiper (H1149) beschermd.

De belangrijkste drukfactoren zijn de volgende:

- Vermesting (door te hoge stikstofneerslag en inspoeling van meststoffen via grondwater, onder andere vanwege landbouwkundig gebruik in het gebied);
- Verzuring (onder andere door de te hoge stikstofneerslag en de afname van basenrijk grondwater);
- De beperkte omvang van habitattypen;
- Geïsoleerde ligging van het gebied ten opzichte van andere natuurgebieden;
- Versnippering binnen het gebied na aanleg van wegen;
- Op sommige plekken een te laag grondwaterpeil (vanwege agrarische activiteiten in en rond het gebied, de eerdere aanleg van woonwijken, drinkwaterwinningen en ontwikkelingen in de rivier de Maas).

Voor de meeste habitattypen en voor leefgebied van Kleine modderkruiper concludeert de NDA dat niet uitgesloten is dat al verslechtering is opgetreden en dat verdere verslechtering ook niet uitgesloten is. De natuurdoelen zijn derhalve niet binnen bereik. Voor kranswierwateren, vochtige heiden, pioniervegetaties met snavelbiezen en leefgebied van Grote modderkruiper is verslechtering in de toekomst uitgesloten volgens de NDA en zijn de natuurdoelen binnen bereik.

Wat vindt de Ecologische Autoriteit van de analyse en de conclusies?

De NDA geeft inzicht in de benodigde condities om de natuurdoelen te bereiken en te behouden en in een aantal mogelijke maatregelen. Uit de NDA blijkt bijvoorbeeld dat de waterhuishouding al redelijk op orde is voor duurzame instandhouding van de natuur in het gebied, met uitzondering van de toestroom van basenrijk grondwater (kwel). Verder gaat de NDA in op welke maatregelen in het verleden getroffen zijn, welke nog op de planning staan, en welke aanvullend mogelijk zijn.

Recent is fase 1 van een grootschalig inrichtingsplan voor het gebied uitgevoerd. Dit plan geeft vertrouwen dat de gewenste grondwaterstanden en waterkwaliteit in de toekomst beter gereguleerd kunnen worden.³ De eerste resultaten van fase 1 van dit plan zijn nog niet beschikbaar. Tijdens het veldbezoek van de Ecologische Autoriteit aan het gebied is door de natuurbeheerder aangegeven dat de eerste indrukken redelijk positief zijn, en dat al een toename van kranswieren in sloten te zien is. Het inrichtingsplan zal grote gevolgen hebben voor onder andere de hydrologische situatie in het gebied, maar komt in de NDA inhoudelijk nauwelijks aan bod. Voor een goede inzet van de NDA in het gebiedsproces is van belang dat de gevolgen van het inrichtingsplan beter in de NDA worden meegenomen. Een actualisatie van de NDA op dit punt is daarom nodig.

De NDA constateert dat veel informatie onbekend is over trends in oppervlakte en kwaliteit van de natuur, maar hierbij zijn niet alle beschikbare data benut. Zo is er wel een vegetatiekartering uit 2019, maar die is nog niet omgezet in een habitattypenkaart.⁴ Dit maakt een goed beeld van de trends vrijwel onmogelijk, zoals de NDA zelf terecht constateert. Bovendien ontbreekt een analyse van peilbuisgegevens (waterkwaliteit en -kwantiteit van diepe en ondiepe grondwaterstanden). Een dergelijke analyse zou leiden tot een beter systeembegrip, op basis waarvan de juiste maatregelen voor natuurherstel gekozen kunnen worden.⁵

NDA's van de eerste cyclus moeten nadrukkelijk gezien worden als de start van een iteratief proces, waarin steeds meer informatie beschikbaar komt en er steeds meer duidelijkheid komt over de te nemen maatregelen. De NDA voor de Langstraat moet én kan verbeterd worden om effectieve maatregelen voor natuurherstel in beeld te brengen. De Ecologische Autoriteit adviseert de NDA te verbeteren op de volgende punten:

- **Concrete doelen en reconstructie natuuroppervlakte en -kwaliteit.** Maak de uitbreidings- en verbeterdoelen van het gebied specifiek en concreet en borduur hierbij voort op het inrichtingsplan. Maak, voor het bepalen

³ Fase 1 omvatte, onder andere, het ontkoppelen van het lokale oppervlaktewatersysteem, de realisatie van hogere (grond)waterpeilen, lokale afgravingen en plagwerkzaamheden van maaiveld en het graven van ondiepe greppels.

⁴ De provincie heeft mondeling aangegeven dat er inmiddels een nieuwe habitattypenkaart beschikbaar is, die nog niet in de NDA staat. Hiermee worden de analyses nog aangevuld.

⁵ De provincie heeft mondeling aangegeven dat op dit moment een ecohydrologisch onderzoek plaatsvindt.

van trends, een reconstructie van de natuurkwaliteit en natuuroppervlakte op het moment van aanmelden als Natura 2000-gebied (2004).

- **Inzicht in landschapsecologisch systeem en huidige natuurkwaliteit.** Actualiseer de landschapsecologische systeemanalyse met inzicht in de gevolgen van het inrichtingsplan voor het systeem. Beschrijf ook onder welke invloed van buiten (zoals de aanvoer van water uit de Maas) de natuur in het gebied in het verleden is ontstaan. Dat helpt om de juiste maatregelen te selecteren. Vul de NDA aan met een nieuwe habitattypenkaart, waardoor trends beter in beeld komen, een kwantitatieve analyse van waterkwaliteit en waterkwantiteit van grondwater en de verspreiding van typische soorten. Op lange termijn is meer inzicht in de zuurgraad van het water van belang.
- **Relatief belang en robuustheid maatregelen.** De NDA beschrijft een aantal goede maatregelen. Vul de NDA aan met inzicht in de locatie, inhoud en gevolgen van deze maatregelen, om de eindconclusies beter te onderbouwen. Geef ook aan welke maatregelen relatief de meeste ecologische winst opleveren en hoe deze maatregelen zich verhouden tot het inrichtingsplan. Beschouw ook de robuustheid van maatregelen in het licht van klimaatverandering (toenemende verdroging).
- **Onderbouwing en aanpassing eindconclusies.** Oordeel, los van de haalbaarheid van natuurdoelen, of verslechtering reeds is opgetreden en of (verdere) verslechtering uitgesloten is. Stel het positieve eindoordeel voor de habitattypen naar beneden bij. Voor kranswierwateren blijft voor een aanzienlijk deel van het oppervlak de kritische depositiewaarde voor stikstof in de toekomst overschreden. Voor de andere habitattypen zijn er te weinig gegevens om positieve eindoordelen op te baseren.
- **Richting van nieuwe maatregelen.** Een naar aanleiding van het inrichtingsplan geactualiseerd beeld van nieuwe maatregelen is essentieel voor de inzet van de NDA in het gebiedsproces. Vul de NDA hiermee aan.
- **Kennisprogramma.** Stel een kennisprogramma op waarin het benodigde onderzoek wat uit bovenstaande punten voortvloeit, worden voorzien van een verantwoordelijke, een budget en een planning. Neem hierbij, naast de al voorgenomen monitoring, ook gebiedskennis van bijvoorbeeld de beheerders mee.

De Ecologische Autoriteit concludeert dat niet uitgesloten is dat verslechtering in het verleden al is opgetreden. Aannemelijk is dat de bestaande maatregelen (inclusief het inrichtingsplan) een positieve bijdrage zullen leveren aan het voorkomen van verslechtering in de toekomst, maar onzeker is of dit voldoende is. Voor het vaststellen van trends en het totale pakket aan maatregelen zijn meer gegevens nodig over de huidige natuuroppervlakte, het hydrologische systeem en de water- en bodemkwaliteit, aangevuld met goede monitoring. Het is wettelijk niet toegestaan om te wachten met het treffen van maatregelen als blijkt dat verslechtering is opgetreden of als verslechtering dreigt op te treden.⁶

Welke maatregelen moeten en kunnen snel worden gestart?

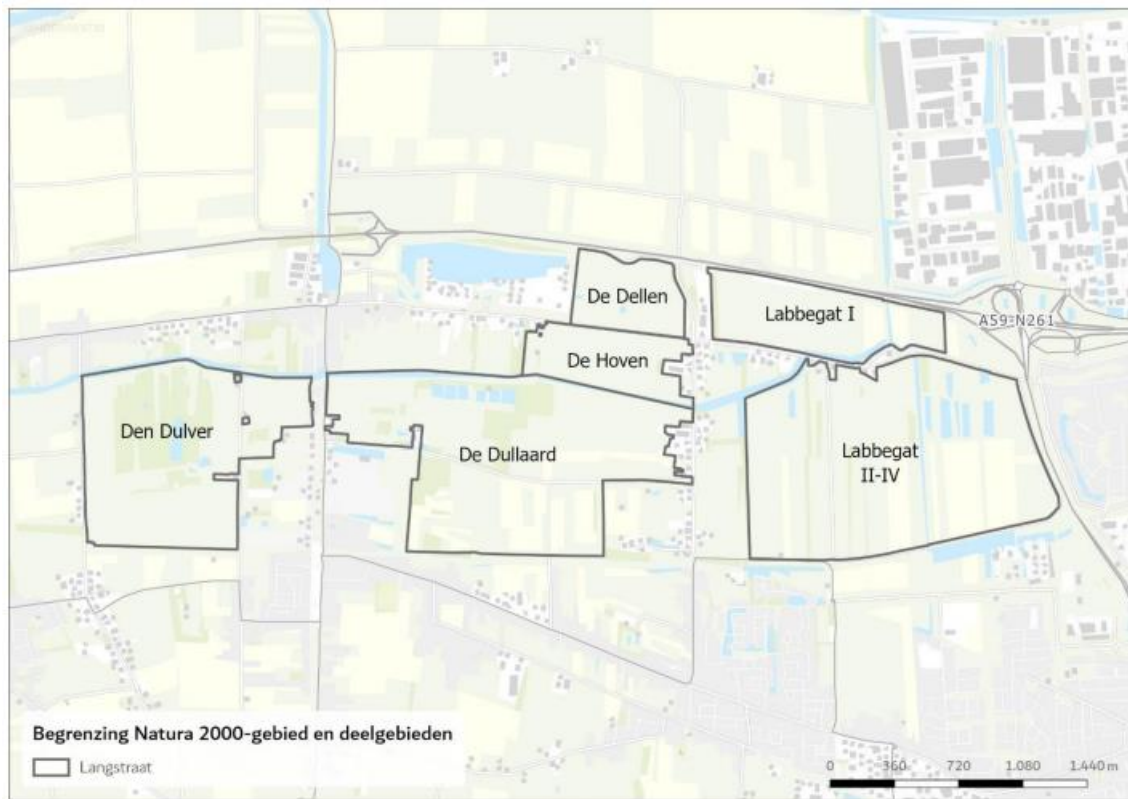
Een aantal knelpunten voor het halen van doelen voor dit gebied is duidelijk en het uitstellen van maatregelen kan het halen van de doelen bemoeilijken. Maatregelen waarvan zeker is dat ze nodig zijn om verslechtering te voorkomen, en waarvan de ecologische risico's gering tot nihil zijn, moeten spoedig uitgevoerd worden. De volgende maatregelen zijn goed onderbouwd, deels al gestart en van groot belang voor het behalen van de natuurdoelen en voor het voorkomen van (verdere) verslechtering:

- **Verlagen van de stikstofdepositie door bronaanpak.** De stikstofdepositie is jarenlang te hoog geweest voor de aanwezige natuur en zal dat (deels) voorlopig nog blijven. De effecten hiervan zijn cumulatief: de stikstofdepositie uit het verleden zal nog jarenlang doorwerken op de bodem en vegetatie. De lage diversiteit van de flora heeft ook negatieve effecten op de fauna. Totdat de stikstofdepositie verlaagd wordt, blijven de negatieve effecten bestaan of toenemen, en zal de natuur nog verder verslechteren.
- **Onverminderd voortzetten van de uitvoering van het inrichtingsplan en het huidige natuurbeheer.** Dit is noodzakelijk om de huidige natuurwaarden te behouden.
- **Verbeteren van de hydrologie.** Aanvoer van basenrijk grondwater (via kwel) is essentieel om de gewenste kwaliteit voor blauwgraslanden, trilvenen, kalkmoerassen en meren met krabbenscheer en fonteinkruiden te bereiken, zoals de NDA ook constateert. Tijdens het veldbezoek bleek dat het interne waterhuishoudkundige

⁶ Zie paragraaf 3 van de [interpretation guide Natura 2000-beheer](#) en dit arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie: C-418/04.

systeem al sterk verbeterd is ten opzichte van de situatie zoals beschreven in de NDA. Het gedetailleerder inrichten van het oppervlaktewatersysteem moet nog plaatsvinden en enkele maatregelen moeten nog uitgevoerd worden. Het is aan te raden dit proces af te ronden en daarna een evaluatie uit te voeren om te beoordelen of de gewenste omstandigheden bereikt zijn. Dit is ook van belang vanwege de verwachte toename van verdroging in de toekomst onder invloed van klimaatverandering.

Het treffen van bovengenoemde maatregelen zal bijdragen, maar is mogelijk nog niet voldoende om de Natura 2000-doelen te halen en (verdere) verslechtering te voorkomen. Dit is, zoals aangegeven, ook afhankelijk van de verdere uitvoering van het inrichtingsplan en de resultaten daarvan.

Figuur 1: Ligging en deelgebieden Langstraat, met aan de oostzijde Waalwijk en zuidzijde Sprang-Capelle (bron: NDA, p. 3).

Waarom een natuurdoelanalyse?

Het Rijk ziet dat de kwaliteit van natuur onder druk staat, onder meer als gevolg van intensief gebruik van land en water, emissies van stikstof en klimaatverandering. Met de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn) en het bijbehorende verbeterprogramma⁷ wil Nederland die negatieve trend keren.

In die regelgeving is ook vastgelegd dat per Natura 2000-gebied een zogenoemde natuurdoelanalyse (NDA) moet worden gemaakt. Daarin moet blijken wat de actuele natuurkwaliteit is, welke knelpunten ('drukfactoren') er zijn en hoe de natuurdoelen voor dat gebied kunnen worden behaald. Een NDA biedt op zijn beurt input voor een gebiedsprogramma waarin wordt opgenomen welke maatregelen⁸ daadwerkelijk genomen zullen worden.

Waarom een advies van de Ecologische Autoriteit?

De provincie Noord-Brabant heeft de NDA over de Langstraat voorgelegd aan de Ecologische Autoriteit. De Ecologische Autoriteit toetst of in de NDA alle essentiële ecologische informatie werd betrokken waarmee het bevoegd gezag later goed onderbouwde besluiten kan nemen over onder meer gebiedsplannen en gebiedsprogramma's.⁹ In de bijlage bij dit advies staan de werkwijze, samenstelling van de werkgroep en andere projectgegevens. De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt zijn te vinden door nummer 5034 op www.ecologischeautoriteit.nl in te vullen in het zoekvak.

De Ecologische Autoriteit is zich bewust van de hoge druk en onzekere politieke en maatschappelijke ontwikkelingen waaronder de NDA's van de provincies tot stand moesten komen. Zij waardeert de onder die omstandigheden geleverde kwaliteit. Desondanks onderwerpt de Ecologische Autoriteit de NDA's aan een gedetailleerd wetenschappelijk-ecologisch oordeel. De NDA's vormen een belangrijke onderlegger voor de effectiviteit en doelmatigheid van het (regionale) natuurbeleid, voor de kwaliteit van de politiek-bestuurlijke afweging van maatregelen én voor het succes van gebiedsprocessen met alle belanghebbenden. Goede informatie in de NDA is daarmee een randvoorwaarde voor de kwaliteit van de besluitvorming en voor het samen met anderen (bestuurders, burgers en ondernemers) werken aan een goede natuur- en leefkwaliteit van het hele landelijk gebied.

Leeswijzer bij het vervolg van dit advies

Hoofdstuk 2 bevat, per onderdeel van de NDA, hoe bovenstaand advies uitwerkt. In hoofdstuk 3 staan adviezen van de Ecologische Autoriteit voor het provinciale gebiedsprogramma.

⁷ Het [programma Stikstofreductie en Natuurverbetering](#). Dit programma geeft invulling aan de Wsn. In deze wet is vastgelegd dat de stikstofdepositie omlaag gebracht moet worden en de natuur verbeterd moet worden om de instandhoudingsdoelstellingen voor de habitattypen en soorten (alsnog) te realiseren.

⁸ Zie voor de reikwijdte van deze maatregelen de [Interpretation Guide Natura 2000-beheer](#), paragraaf 2.4: 'de instandhoudingsmaatregelen kunnen de vorm aannemen van "passende wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst berustende maatregelen" en "zo nodig" de vorm van "passende beheersplannen".'

⁹ Zie het [Instellingsbesluit](#) van de Ecologische Autoriteit.

2. Toelichting per onderdeel van de NDA

In dit hoofdstuk licht de Ecologische Autoriteit haar oordeel toe, in de volgorde van de Natuurdoelanalyse. De hoofdstukken over landschapsecologische systeemanalyse, drukfactoren en gewenste omgevingscondities zijn samengenomen vanwege hun sterke samenhang. Tevens geeft ze aan welke informatie aangevuld moet worden, dit is opgenomen in een tekstkader. Naar het oordeel van de Ecologische Autoriteit is deze ecologische informatie essentieel om het belang van beschermde natuur volwaardig mee te wegen door de provincie bij de besluitvorming over de Langstraat.

De Ecologische Autoriteit volgt in haar oordeelsvorming de 'Handreiking Natuurdoelanalyse', haar eigen advies over deze Handreiking en het document 'Onderbouwing beoordeling herstelmaatregelen' van de Taakgroep Ecologische Onderbouwing.

2.1 Algemene opmerkingen vorm, navolgbaarheid et cetera

De NDA volgt de voorgeschreven opbouw van de Handreiking Natuurdoelanalyse van Bij12. Om de NDA effectief te kunnen gebruiken bij het vaststellen van een gebiedsprogramma, adviseert de Ecologische Autoriteit om in de NDA meer kaartmateriaal met toponiemen op te nemen. Visualiseer hierop bijvoorbeeld duidelijk de locaties van Labbeget 1 en 2 en het Zuiderafwateringskanaal. Ook adviseert ze om beknopte informatie op te nemen over de relevante kenmerken van het gebied en het systeem waar het onderdeel van is. Maak een samenvatting van de landschapsecologische systeemanalyse (LESA) en de belangrijkste uitkomsten van de NDA.

Vul de NDA in het vervolgetraject aan met een samenvatting van de LESA en van de uitkomsten van de NDA, en met kaartmateriaal. Benut hierbij het onderzoek dat vooraf is gegaan aan het inrichtingsplan (zie paragraaf 2.3).

2.2 Instandhoudingsdoelstellingen

In het Aanwijzingsbesluit voor het Natura 2000-gebied Langstraat zijn de instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd in termen van 'behoud' of 'uitbreiding' van oppervlakte en 'behoud' of 'verbetering' van kwaliteit. Kwantitatieve doelen ontbreken zowel in het Aanwijzingsbesluit als in de NDA. SMART-geformuleerde doelen¹⁰ zorgen ervoor dat de provincie weet waar ze in het gebiedsprogramma op moet sturen, en hoe. Om te kunnen bepalen of deze doelen gehaald worden moet bovendien duidelijk zijn wat op het moment van aanmelding de staat van de natuur was, de T_0 , en hoe op het moment van beoordeling de staat is (T_1).

De referentie en de betekenis daarvan voor de doelen

De referentiedatum is voor Habitatrichtlijngebieden het moment dat het gebied door de Europese Commissie is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang (hierna: moment van 'aanmelden').¹¹ Voor Vogelrichtlijn-doelen vormt in principe het moment van *aanwijzen* de referentie.¹² De referentiedata zijn belangrijk om te kunnen bepalen hoe het Natura 2000-gebied ervoor staat. Daarom is het van belang om voor de referentiedata zo goed mogelijk een T_0 te bepalen.

¹⁰ Specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden.

¹¹ Zie artikel 4 lid 5 Habitatrichtlijn. In de praktijk wordt in Nederland het moment van aanwijzing gebruikt, vaak jaren later. Dat dit niet correct is, heeft de Ecologische Autoriteit in haar advies over de Handreiking Natuurdoelanalyse nog niet naar voren gebracht, maar wel in haar advies 'Doen wat moet én kan' (26 januari 2024, te raadplegen [via haar website](#), zie met name paragraaf 1.1 van de Bijlage).

¹² Tenzij dat moment voor 10 juni 1994 ligt. In dat geval is 10 juni 1994 de referentiedatum.

In algemene zin geldt het volgende:

- Voor het **verslechtingsverbod** is de T_0 het basisniveau; ten opzichte hiervan mag in ieder geval geen verslechtering optreden.¹³ Trends in het natuurgebied, zowel op het gebied van de ontwikkeling van planten en dieren, maar ook abiotische trends, kunnen een maatstaf zijn voor verslechtering.
- Een **behoudsdoelstelling** valt samen met de referentie, de T_0 . Inzicht in de T_0 maakt het dan mogelijk de behoudsdoelstelling SMART te maken.
- Voor een **verbeterdoelstelling (kwaliteit) dan wel uitbreidingsdoelstelling (oppervlakte/omvang)** is de T_0 niet het doel, maar moet ten opzichte van de T_0 een verbetering of uitbreiding worden gerealiseerd.
- Voor **instandhoudingsdoelstellingen die later, met een wijzigingsbesluit**, zijn toegevoegd, is de referentie afhankelijk van het wijzigingsbesluit. Als de reden voor het toevoegen is dat het habitattype of leefgebied pas na de referentiedatum in het Natura 2000-gebied is ontstaan, dan vormen de natuuroppervlakte en -kwaliteit op dat latere moment de referentie voor de nieuwe doelen. Als het wijzigingsbesluit echter een correctie is op het oorspronkelijke aanwijzingsbesluit (en dus geen actualisatie), zoals het wijzigingsbesluit voor aanwezige waarden uit 2022, dan geldt voor de toegevoegde waarden hetzelfde referentiemoment als voor de eerder vastgelegde doelen.

Volgens het Aanwijzingsbesluit is 7 december 2004 het moment van aanmelden als Habitatrichtlijngebied, en daarmee formeel de T_0 voor de habitattypen waar het gebied destijds voor is aangewezen. In 2022 zijn via een wijzigingsbesluit voor de Langstraat vijf instandhoudingsdoelstellingen toegevoegd¹⁴. De NDA benoemt dit goed.

Benut historische gegevens voor referentie en formuleer SMART-doelstellingen

De NDA bevat een T_0 -habitattypenkaart. De kaart geldt echter voor het jaar 2013¹⁵, en geeft dus niet de situatie in 2004 weer. Hierdoor ontbreekt een beeld van de staat van instandhouding in 2004. Dit maakt dat niet vast te stellen is of de situatie in 2013 en de huidige situatie afwijken van de situatie in 2004. Ook is er nu geen duidelijk vertrekpunt voor de verbeter- en uitbreidingsdoelen.

Als gegevens uit het verleden ontbreken, is het uiteraard niet mogelijk met terugwerkende kracht en volledige zekerheid een T_0 vast te stellen. Voor dit gebied is de T_0 echter goed te reconstrueren op basis van de gegevens die er wél zijn. De NDA beschrijft nu niet alle beschikbare informatie die nodig is om tot een reconstructie te komen van de T_0 , zoals de kennis van beheerders en andere (gebieds)deskundigen.

Voor het tot stand brengen van duurzaam systeemherstel en de verbeterdoelstellingen kunnen ook omstandigheden nodig zijn die afwijken van de referentie. Bijvoorbeeld omdat voor die tijd al veel verslechtering van abiotische condities had plaatsgevonden, zodat het moment van aanmelden als Habitatrichtlijngebied niet tot de voor het habitattype vereiste omgevingscondities leidt. Een goed beeld van de abiotische randvoorwaarden (zoals gegevens over bodemchemie en waterkwaliteit) die nodig zijn om de doelen te halen en hoe zich dit verhoudt tot de huidige toestand van het gebied is daarom essentiële informatie voor de NDA (zie ook verderop in dit advies). Daarbij kan worden voortgeborduurd op het inrichtingsplan, dat een eindbeeld bevat voor de oppervlakte en kwaliteit van habitattypen in het gebied. De vertaling van dit plan naar concrete doelen voor het gebied ligt voor de hand.

¹³ Als in een gebied een betere staat van de natuur is bereikt, dan is volgens de Europese Commissie in principe die verbeterde staat de referentie voor het verslechtingsverbod. Zie de *Interpretation Guide Natura 2000-beheer*, paragraaf 3.5.

¹⁴ Zie het *Wijzigingsbesluit Aanwezige waarden*.

¹⁵ Zie paragraaf 5.1.1 van de NDA.

De Ecologische Autoriteit adviseert om kwantitatieve doelen op te stellen. Reconstrueer allereerst de T_0 . Benut oude onderzoeken (karteringen/tellingen) om de T_0 (2004) te onderbouwen. Werk ten tweede de uitbreidings- en verbeterdoelstellingen uit naar de ecologische potentie van het gebied; plaats (waar), tijd (wanneer) en omvang/gewenste kwaliteit (wat). Gebruik hierbij inzichten over potenties van het gebied voor verdere ontwikkeling en kwaliteitsverbetering van habitattypen en leefgebieden. De visie in hoofdstuk 4 van de NDA kan hiervoor richting geven.

Doelen voor dit gebied moeten nog concreter, landelijke doelen komen er nog bij

Voor het behalen van de gunstige landelijke staat van instandhouding, zijn de Natura 2000-gebieden uiteraard van groot belang; zij bevatten ongeveer de helft van de soorten en habitats die hiervoor nodig zijn. Echter, nog niet alle soorten en vegetaties hebben al een goede plek in Nederland gekregen. Sommige zullen niet (alleen) binnen Natura 2000-gebieden gerealiseerd moeten worden. Andere doelen moeten nog toegevoegd worden aan gebieden. Op dit moment werkt het ministerie van LNV aan de doorvertaling van wat dit concreet betekent voor de gebieden. Daardoor zijn mogelijk verdergaande doelen nog niet bekend.

Dit betekent dat voor dit gebied de 'eigen' verbeter-/uitbreidingsdoelen verder ingevuld moeten worden en dat hier op termijn mogelijk nog de landelijke doelen bij komen.

Klimaatverandering en doelen in de toekomst

Klimaatverandering betekent dat in de toekomst arealen van soorten en habitats kunnen verschuiven. Dit kan betekenen dat dit gebied minder geschikt wordt voor bepaalde doelen, maar het kan ook betekenen dat dit gebied juist een grotere bijdrage kan leveren aan het landelijke doel voor deze of andere soorten en habitats. Ook zorgt klimaatverandering ervoor dat de kans op perioden met droogte en wateroverlast als gevolg van hevige regenval toeneemt, wat de instandhoudingsdoelstellingen onder druk kan zetten.

Besteed in de monitoring aandacht aan gebiedsvreemde of habitatvreemde soorten en geef in het vervolgtraject in de NDA een beschouwing over de toekomstige mogelijkheden voor andere soorten en habitattypen dan waar het gebied nu voor is aangewezen (van de Vogel- of Habitatrictlijn). Geef ook aan in hoeverre habitattypen bestand zijn tegen de effecten van droogte en wateroverlast en wat aanvullend nodig is om de robuustheid en veerkracht van het systeem te vergroten.

2.3 Landschapsecologische systeemanalyse, omgevingscondities en drukfactoren

Inzicht in het landschapsecologische systeem

Inzicht in het landschapsecologische systeem is de basis van de analyse van de huidige natuurkwaliteit en oppervlakte, gewenste condities, drukfactoren en benodigde aanvullende maatregelen. Voor de Langstraat is een uitgebreide landschapsecologische systeemanalyse (LESA) uitgevoerd, die in hoofdstuk 3 van de NDA staat.

De sleutelprocessen zijn in algemene zin helder en de NDA laat een aantal belangrijke knelpunten goed zien, zoals stikstofoverbelasting en aantasting van de waterhuishouding. De geologie is ook goed beschreven. De huidige natuurwaarden zijn over het algemeen duidelijk in beeld gebracht en veel leemten in kennis zijn benoemd. Desondanks ontbreekt specifiek inzicht in enkele sleutelprocessen, zoals de abiotische kwaliteit en de ontwikkeling daarvan in de tijd (zie de volgende paragrafen).

De beschrijving van het grondwatersysteem (paragraaf 3.4.4.1) is summier. Voor herstel van kalkmoerassen is meer inzicht nodig in de historische context: waar zijn kalkmoerassen in het verleden ontstaan en door welke oorzaken (zoals aanvoer van kalkrijk water uit de Maas). Dat geldt ook voor de andere habitattypen: maak duidelijk op welke landschapsecologische positie deze hier van oudsher voorkwamen, welke processen daarbij

een rol speelden en in hoeverre deze nog aanwezig en/of te herstellen zijn. Inzicht hierin helpt om de juiste maatregelen te selecteren.

In de NDA staat bovendien dat de provincie Noord-Brabant in 2019 een inrichtingsplan heeft vastgesteld, onder andere om landbouwgronden om te vormen tot natuur en om hydrologisch herstel te realiseren.¹⁶ Het doel is om de uitvoering in 2027 gereed te hebben, maar fase 1 van het plan is al uitgevoerd. De resultaten hiervan zijn nog niet bekend. De NDA biedt beperkt inzicht in de mate waarin het inrichtingsplan het ecologische systeem beïnvloedt. De situatie wordt en is deels al anders dan nu in de NDA is beschreven, met name wat betreft het waterhuishoudkundige systeem en de gehanteerde peilen. Dit vraagt om een actualisatie.

Actualiseer de systeembeschrijvingen in de NDA op basis van het inrichtingsplan. Zolang het inrichtingsplan niet afgerond is, moet de NDA duidelijk aangeven welke gevolgen het uiteindelijke plan in 2027 extra gaat hebben ten opzichte van de huidige situatie. Beschrijf in de NDA ook onder welke invloed van buiten (zoals de aanvoer van water uit de Maas) de natuur in het gebied in het verleden is ontstaan.

Trends in het gebied

De NDA moet aangeven welke trends in de natuuroppervlakte en -kwaliteit plaatsvinden, en zo een onderbouwing geven van het al dan niet optreden van verslechtering (in het verleden) en het doelbereik. De NDA stelt dat veel informatie onbekend is over de trends in oppervlakte en kwaliteit sinds de T_0 .

De Ecologische Autoriteit constateert dat de NDA wel een vegetatiekartering uit 2019 noemt en daar informatie over oppervlakten van habitattypen op baseert, maar dat deze kartering nog niet is omgezet in een formele T_1 -habitatypekaart. Dit maakt een goed beeld van de trends onmogelijk.

Hoewel de uitvoering van het inrichtingsplan grote gevolgen zal hebben voor de habitattypen, benadrukt de Ecologische Autoriteit het belang van het opstellen van een nieuwe habitattypenkaart op basis van de laatste vegetatiekartering. Allereerst kan vergelijking van de T_0 met deze kaart een goed beeld geven van trends uit het verleden. Ten tweede kan een dergelijke kaart daarna vergeleken worden met de situatie na de uitvoering van het inrichtingsplan. Het nut van de habitattypenkaart is dan dat de effectiviteit van het inrichtingsplan bepaald kan worden, wat ook weer informatie geeft over de eventuele noodzaak tot bijsturing.

Neem de relevante informatie in de NDA op waarop conclusies gebaseerd kunnen worden over trends in het gebied. Dit geldt bijvoorbeeld voor de T_0 -habitattypenkaart, andere vegetatiekarteringen, gedocumenteerde waarnemingen en informatie van gebiedskenner (zoals de beheerders). Maak ook een T_1 -habitatypekaart op basis van de bestaande vegetatiekartering.

De effecten van stikstof

De NDA brengt de huidige en toekomstige stikstofdepositie in kaart. De NDA beschrijft dat in 2020 voor diverse habitattypen sprake was van een overschrijding van de kritische depositiewaarden (KDW's). Alleen voor kranswierwateren en meren met krabbenscheer en fonteinkruiden was in 2020 geen sprake meer van een overbelasting. Ook de resultaten uit het Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden (MAN) (2018-2021) zijn besproken, maar volgens de NDA zijn die resultaten mogelijk niet representatief voor de situatie in 2022.¹⁷

Voor 2030 verwacht de NDA, op basis van AERIUS Monitor, dat de stikstofdepositie op 100% van het oppervlak van veenmosrietlanden nog boven de KDW ligt. Voor de andere habitattypen en leefgebieden is er sprake van een gedeeltelijke overschrijding van de KDW's, of is geen sprake meer van overschrijding (vochtige heiden en pioniervegetaties met snavelbiezen, naast de habitattypen waarvoor in 2020 al geen overschrijding meer gold).

¹⁶ Zie paragraaf 3.4.8.2 van de NDA.

¹⁷ Zie paragraaf 3.4.5 van de NDA.

De NDA noemt stikstof terecht als een belangrijke drukfactor. In de NDA ontbreekt echter informatie over abiotische parameters van bodem en water (zoals stikstofbeschikbaarheid). Deze informatie kan helpen bij het duiden van de achteruitgang van vegetatie in het gebied en het optimaliseren van beheer (zie volgende paragraaf). De NDA gaat globaal in op de invloed die een voortdurende hoge stikstofdepositie heeft op de habitatkwaliteit en op de effectiviteit van maatregelen. Uit de beschrijvingen in de NDA blijkt niet goed de urgentie van de opgave. Meer gebiedsgericht inzicht zou helpen om de problematiek te duiden: waar in het gebied leidt de te hoge stikstofdepositie met name tot knelpunten? Dit is belangrijke informatie richting het gebiedsproces.

Vul de NDA in het vervolgtraject aan met een gedegen onderbouwing van de invloed van stikstof op de kwaliteit van de habitattypen en de mate waarin dit een drukfactor is voor dit gebied. Betrek bij deze onderbouwing het voorkomen van indicatorsoorten voor verzuring en/of vermesting, de huidige staat van de habitattypen en historische gegevens over typische soorten en de bodemgesteldheid (zie ook de volgende paragraaf).

Aanpassing van de kritische depositiewaarden

Onlangs zijn de KDW's voor verschillende habitattypen en leefgebieden van soorten op basis van nieuw wetenschappelijk onderzoek nader ingevuld.¹⁸ Dit is verwerkt in de nieuwe versie van AERIUS Monitor (5 oktober 2023), samen met onder andere de nieuwe cijfers over de totale stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden. De nieuwe KDW's en nieuwe cijfers over de totale depositie waren op het moment van opstellen van de NDA nog niet beschikbaar. Toch zijn deze relevant voor de actuele opgave voor dit gebied. Voor blauwgraslanden is de kritische depositiewaarde recent aanzienlijk strenger geworden. De Ecologische Autoriteit beveelt daarom sterk aan in een aanvulling op de NDA aan te geven welke KDW's voor dit gebied zijn aangepast. Geef aan wat dit betekent voor de opgave voor het gebied¹⁹. Omdat AERIUS jaarlijks wordt aangepast, is het nodig om de cijfers ook in toekomstige versies van de NDA actueel te houden.

Abiotische situatie (water- en bodemkwaliteit, waterkwantiteit)

Gegevens over de abiotische situatie in een gebied zijn noodzakelijk om de huidige kwaliteit van het gebied en de benodigde toestand voor de gewenste kwaliteit van de habitattypen te karakteriseren. Hierdoor wordt ook duidelijk aan welke knoppen er gedraaid kan of moet worden om die toestand te bereiken.

Voor een goede karakterisering van de abiotische situatie moeten zowel de bodemchemie als de chemische kwaliteit van grond- en oppervlaktewater bekend zijn. Het valt op dat in de NDA stikstof als een belangrijke drukfactor wordt genoemd, maar dat hier geen systematische en samenvattende gegevens over worden gepresenteerd. Zo ontbreekt informatie over de stikstofbeschikbaarheid in de bodem en in het grond- en oppervlaktewater. De NDA vermeldt ook geen systematische gegevens over waterkwaliteit en de zuurgraad (pH), terwijl in de NDA verzuring als een mogelijk probleem wordt onderkend. Voor zowel zuurgraad als voedselrijkdom is telkens op basis van expert-inschattingen aangegeven of aan de eisen van ieder habitatype of leefgebied voldaan wordt.

Het ontbreken van inzicht in de zuurgraad van het water is geen belemmering voor natuurbeheer op de korte termijn. Er zijn in het gebied zowel habitattypen aangewezen die basenrijk water nodig hebben als habitattypen waarvoor zuurder water nodig is. Bovendien kan een aantal van de habitattypen goed tegen basische tot zure omstandigheden. Op lange termijn is wel meer informatie nodig over de buffercapaciteit van de bodem in relatie tot de zuurgraad van grond- en oppervlaktewater. Daarmee kan de beheerder preciezer sturen op de gewenste habitattypen.

¹⁸ Wamelink et al, 2023. <https://research.wur.nl/en/publications/overzicht-van-kritische-depositiewaarden-voor-stikstof-toegepast-/>.

¹⁹ In het gebied kunnen specifieke omstandigheden aan de orde zijn die ervoor zorgen dat ondanks een overschrijding van de KDW, toch een goede kwaliteit aanwezig is. Let op of bij de vaststelling van de KDW voor het type natuur niet al met deze omstandigheden is rekening gehouden. Deze omstandigheden mogen dan niet nogmaals meegenomen worden in de beoordeling.

De Ecologische Autoriteit constateert, in navolging van de NDA, dat een analyse van peilbuisgegevens (waterkwaliteit en -kwantiteit van diepe en ondiepe grondwaterstanden) ontbreekt. Kaarten van gemodelleerde grondwaterstromen, kweldrukken en isohypsen van de nieuwe hydrologische situatie zouden helpen bij het begrijpen van het (eco)hydrologische systeem. Op basis hiervan zijn de juiste maatregelen voor systeemherstel te bepalen.

Vul de NDA in het vervolgtraject aan met gegevens over waterstanden in en om het gebied en de chemische samenstelling van de bodem en het grond- en oppervlaktewater. Voor een compleet beeld is het in elk geval nodig om gegevens op te nemen over de concentraties van stikstof, fosfor, kalium, calcium, ijzer en het organische stofgehalte. Ook is op termijn een beeld van de zuurgraad en basenverzadiging van belang.

Gebruikte methode voor bepalen habitatkwaliteit

De T₁ is ingeschat op basis van een in 2019 uitgevoerde vegetatietypenkartering, waar mogelijk aangevuld met relevante informatie uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) over de aanwezigheid van de typische soorten. Per beoordeeld habitatype is aangegeven of een typische soort tussen 2016 en 2022 voorkomt in de Langstraat en of deze in het verleden voorkwam in en om het gebied²⁰. Hierbij is gekeken naar het voorkomen van de soort in de zes deelgebieden van de Langstraat (zie figuur 1).

Zonder T₁-habitattypenkaart kunnen geen uitspraken gedaan worden over de ontwikkeling van oppervlakte en kwaliteit van de habitattypen. Ondanks de beperkte oppervlakte van het gebied zijn de gehanteerde randvoorwaarden en ruimtelijke resolutie in de beoordeling van typische soorten in de Langstraat bovendien te grof. Met een analyse van alleen aanwezigheid van soorten per deelgebied (waar een habitatype in voorkomt) kan niet (of zelden) worden beoordeeld voor welk deel van een bepaald habitatype zich een verbetering of een verslechtering heeft voorgedaan. De gebruikte methode geeft ook geen inzicht in de landschapsecologische inbedding van de habitats en leefgebieden in hun omgeving. Dat is wel nodig voor een beoordeling of uitgevoerde maatregelen geleid hebben tot een verbetering en/of tot het ombuigen van negatieve ontwikkelingen.

Vul de NDA in het vervolgtraject aan met actuele tellingen en de verspreiding van typische soorten op het juiste schaalniveau, inclusief bronvermelding.

Connectiviteit en oppervlakte

Het Natura-2000 gebied is beperkt van omvang en ligt geïsoleerd. De NDA stelt terecht dat het lastig is om verbindingen met vergelijkbaar habitat als in het Natura 2000-gebied te realiseren. Toch gaat de NDA in hoofdstuk 7 in op een aantal maatregelen buiten het gebied om de connectiviteit te verhogen, zoals de uitbreiding van het gebied met natuurontwikkeling aan de noord-, west- en zuidzijde van het gebied. Ook ziet de NDA kansen voor het realiseren van functionele droge en natte verbinding zones met kleine natuurgebieden in de omgeving, waardoor typische soorten kunnen migreren.²¹ Dit betreffen steeds 'aanvullende maatregelen', die dus nog niet zijn vastgesteld. De Ecologische Autoriteit acht dit knelpunt met bijbehorende maatregelen goed beschreven. Door de geïsoleerde ligging vraagt het forse inspanningen om externe verbindingen te realiseren. Het lijkt dan ook het meest logisch om in eerste instantie te focussen op maatregelen die binnen het gebied te treffen zijn voor het beperken van de versnippering.

²⁰ Zie bijlage A van de NDA.

²¹ Zie tabel 7-1 in de NDA.

2.4 Bestaande maatregelen en verwacht effect bestaande zekere maatregelen

Locatie, inhoud en gevolgen van bestaande en geplande maatregelen (inclusief beheer)

In de NDA staat een aantal maatregelen beschreven. Paragraaf 6.2 geeft de beoordeling van de haalbaarheid van de instandhoudingsdoelen op basis van de effecten van reeds uitgevoerde en geplande maatregelen (tabel 6-1). De Ecologische Autoriteit onderschrijft dat de in de NDA opgenomen bestaande en geplande maatregelen nodig zijn om de doelen te kunnen halen.

De geplande maatregelen zijn grotendeels nog niet uitgevoerd. Voor zover wel, is lastig navolgbaar waar het inhoudelijk en qua locatie precies om gaat en wanneer uitvoering heeft plaatsgevonden. Ook wordt in de rest van de NDA niet duidelijk in hoeverre de wél uitgevoerde maatregelen van invloed zijn (geweest) op de beschreven omstandigheden (waterkwaliteit, aanwezigheid habitattypen/potentieel kwalificerende vegetatietypen en dergelijke). Dit werd tijdens het veldbezoek aan het gebied duidelijker, maar behoeft ook aanvulling in de NDA, omdat hiermee de eindconclusies beter onderbouwd kunnen worden.

Vul de NDA in het vervolgtraject aan met inzicht in de locatie, inhoud en gevolgen van geplande en reeds getroffen en geplande maatregelen. Onderbouw in de NDA welk beheer is gekozen voor de verschillende percelen en geef SMART aan hoe dit wordt uitgevoerd.

Het relatieve ecologische belang van de maatregelen

Uit de NDA wordt het relatieve belang van de herstelmaatregelen niet duidelijk. Dit overzicht zou de bruikbaarheid van de NDA in het gebiedsproces en de besluitvorming in het gebiedsprogramma in hoge mate kunnen vergroten. In de NDA is daardoor niet helder:

- welke maatregelen relatief de meeste ecologische winst opleveren;
- welke maatregelen nodig zijn om opgetreden verslechtering teniet te doen en een behoudsdoel te halen;
- welke maatregelen nodig zijn om de uitbreidings- en verbeterdoelen te halen;
- hoe de maatregelen zich verhouden tot de uitgevoerde of nog geplande maatregelen uit het inrichtingsplan;
- of maatregelen elkaar onderling versterken, hinderen of zelfs uitsluiten.

Beschrijf in de NDA per maatregel de relatieve ecologische winst.

Wat is SMART bij een natuurherstelmaatregel?

- Specifiek: locatie(s), hoeveelheid, soort maatregel en de werking/effect ervan.
- Meetbaar: hiervoor zijn van belang SMART geformuleerde doelen, de referentiesituatie, inzicht de gewenste abiotische condities. Ook (toekomstige) monitoring zorgt voor het meetbaar maken van het effect van maatregelen.
- Aannemelijk: hiervoor is de inbedding van de maatregel vanuit de inzichten uit de LESA van belang.
- Realistisch: Is de maatregel haalbaar door negatieve effecten op andere doelen? Een maatregel kan onrealistisch zijn als deze door negatieve effecten andere instandhoudingsdoelen bedreigt. NB: een maatregel mag nu nog niet te makkelijk afvallen vanwege technische, maatschappelijk of financiële aspecten.
- Tijdgebonden: van belang voor de maatregelen is dat aangegeven wordt wat het moment van uitvoeren is, hoe vaak deze wordt moet worden uitgevoerd (frequentie).

Geef de maatregelen ook op kaart aan.

2.5 Synthese en conclusie in de NDA

De NDA moet laten zien:

1. of verslechtering is opgetreden en welke maatregelen zijn voorzien om dit terug te draaien;
2. met welke bestaande en geborgde, geplande maatregelen toekomstige verslechtering kan worden voorkomen;

3. met welke bestaande en geborgde, geplande maatregelen de doelen duurzaam te realiseren zijn;
4. welke aanvullende maatregelen nodig zijn voor de situatie onder 1, 2 en 3.

De NDA moet dit voor alle individuele habitattypen en soorten in beeld brengen, waar relevant op verschillende locaties. De NDA moet ook een beeld schetsen van de consequenties van het ontbreken van gegevens voor de keuze voor maatregelen en de mogelijk te trekken conclusies. Ook moet duidelijk onderbouwd worden aangegeven waarom conclusies soms wel degelijk getrokken kunnen worden ondanks het ontbreken van een deel van de gegevens.

Paragraaf 6.2 van de NDA geeft de beoordeling van de haalbaarheid van de instandhoudingsdoelen op basis van de beoogde/gerealiseerde effecten van reeds uitgevoerde en geplande maatregelen. De manier van presenteren is zeer overzichtelijk, doordat in één tabel de eindconclusies met belangrijkste knelpunten staan. In een bijlage is duidelijk aangegeven hoe tot de verschillende eindoordelen is gekomen.

Voor de meeste habitattypen en voor leefgebied van Kleine modderkruiper concludeert de NDA dat niet uitgesloten is dat verslechtering is opgetreden in het verleden en dat verdere verslechtering ook niet uitgesloten is. De natuurdoelen zijn derhalve niet binnen bereik. Alleen voor kranwierwateren, vochtige heiden, pioniervegetaties met snavelbiezen en leefgebied van Grote modderkruiper is verslechtering in de toekomst volgens de NDA uitgesloten en zijn de natuurdoelen binnen bereik.

Oordeel over de conclusies

Voor de habitattypen kan de Ecologische Autoriteit zich niet vinden in de conclusies. Voor een aanzienlijk deel van het oppervlak zijn de KDW's van kranwierwateren ook in 2030 nog overschreden, zo blijkt uit bijlage B bij de NDA.²² Voor de positieve eindoordelen van de andere habitattypen bevat de NDA te weinig gegevens. Vanuit het voorzorgsbeginsel is verslechtering dan niet uitgesloten.

De Ecologische Autoriteit acht het nodig om de eindconclusies opnieuw te beoordelen op basis van de aanvullende informatie over bijvoorbeeld trends en abiotische omstandigheden in het gebied (zie de vorige paragrafen). Waarschijnlijk kan via de bestaande maatregelen behoud en het voorkomen van verdere verslechtering gegarandeerd worden voor de habitattypen waarvan de KDW in 2030 niet meer overschreden is, zeker als het inrichtingsplan beter in de NDA wordt beschreven (zie paragraaf 2.3). Dit geldt in ieder geval voor meren met krabbenscheer en fonteinkruiden, en pioniervegetaties met snavelbiezen. Dit kan echter pas definitief bepaald worden aan de hand van de aan te vullen informatie.

Beoordeel de eindconclusies opnieuw op basis van bestaande en -waar nodig - nieuw te verzamelen gegevens. Onderbouw op basis van de geplande en uitgevoerde maatregelen of de doelen gehaald worden en, los daarvan, of sprake is van reeds opgetreden verslechtering en/of (verdere) verslechtering. Stel het eindoordeel voor habitattypen tot die tijd naar beneden bij.

Onzekerheden in het licht van klimaatverandering (toenemende droogte)

De NDA concludeert terecht dat de hydrologie nog aandacht behoeft. De NDA benoemt het mogelijke effect van klimaatverandering hierop, maar beschouwt dit niet tot in detail. Een van de gevolgen is toenemende droogte. Als deze extreme vormen aanneemt, wat in de zomers 2018-2022 al het geval was en voor de toekomst ook een realistisch scenario is, dan zal het bereiken van de vereiste oppervlaktewaterstanden/grondwaterstanden en waterkwaliteit een nog grotere uitdaging worden.

²² Uit deze bijlage blijkt overigens dat voor 'H3140lv kranwierwateren in laagveengebieden' de KDW's niet worden overschreden, maar dat er uitgaande van de KDW voor 'H3140hz kranwierwateren in hogere zandgronden' wel sprake is van een overschrijding van het totale oppervlak. De NDA onderbouwt niet dat voor het totale oppervlak van de KDW voor laagveengebieden uitgegaan mag worden.

De robuustheid van maatregelen in het licht van klimaatverandering was nog geen essentieel onderdeel van de eerste cyclus van NDA's, maar is dat voor volgende versies wel (zie ook paragraaf 2.2 van dit advies). Als een dergelijke analyse niet in de NDA wordt opgenomen, dan moet dit bij het vervolg in het gebiedsplan of -programma opgenomen worden.

Richting voor nieuwe maatregelen

De NDA brengt in hoofdstuk 7 goede aanvullende maatregelen in beeld om verslechtering te voorkomen en de doelen te bereiken. Veel van de maatregelen zijn onderzoeksmaatregelen. De Ecologische Autoriteit wijst erop dat een aantal van de onderzoeksmaatregelen mogelijk niet nodig is als goed gebruik wordt gemaakt van de bestaande data (zie met name paragraaf 2.3 van dit advies).

Ook is een aantal systeemmaatregelen mogelijk minder urgent na uitvoering het inrichtingsplan, zeker als met de in de NDA bedoelde systeemmaatregelen voor de waterhuishouding bedoeld wordt op het verbeteren van het interne waterhuishoudkundige systeem. De NDA beschrijft daarnaast maatregelen om het landbouwkundig gebruik in het gebied te beëindigen. De Ecologische Autoriteit kan niet beoordelen of deze maatregelen nog nodig zijn na afronding van het inrichtingsplan.

Een update van de lijst met maatregelen naar aanleiding van het inrichtingsplan is essentieel voor de goede inzet van het NDA in het gebiedsproces. Vul de NDA hier in het vervolgtraject mee aan.

Nieuwe aanvullende maatregelen op basis van trendanalyse

Zoals aangegeven in de NDA zijn enkele habitattypen nauw verwant. Kalkmoeras kan door het verdwijnen van enkele typische soorten kwalificeren als blauwgrasland maar niet meer als kalkmoeras. In het verleden is hierdoor het oppervlakte blauwgrasland mogelijk toegenomen, stelt de NDA. Voor beide habitattypen gelden uitbreidings- en verbeterdoelen. Om de werkelijke toestand en trends vast te stellen is een nieuwe T₁-habitattypenkaart nodig, en is een vergelijking met de T₀-kaart van belang. Op basis hiervan kunnen aanvullende maatregelen worden geïdentificeerd om te voldoen aan de doelen.

Geef op basis van de nog vast te stellen trends aan welke aanvullende maatregelen nog nodig zijn voor welke habitattypen en op welke alternatieve locaties eventueel habitattypen gaan ontstaan.

2.6 Kennisprogramma Langstraat

NDA's van de eerste cyclus moeten nadrukkelijk gezien worden als de start van een iteratief proces, waarin steeds meer informatie beschikbaar komt en er steeds meer duidelijkheid komt over de te nemen maatregelen. Deze NDA geeft goed aan wat leemten in kennis zijn en welke stappen worden ondernomen om deze in te vullen. Ook geeft de NDA goed aan welke gevolgen het ontbreken van kennis voor de eindconclusies heeft. Een compleet beeld van de benodigde informatie, uitgesplitst naar gebiedsonderdelen, ontbreekt echter nog. Niet aangegeven is:

- Hoe, wanneer en door wie het benodigde onderzoek wordt uitgevoerd om de ontbrekende informatie alsnog beschikbaar te krijgen, en
- Welke concrete vervolgstappen worden ondernomen op het gebied van monitoring en evaluatie.

Geef een totaaloverzicht van de leemten in kennis en het benodigde onderzoek uit de NDA Langstraat. Geef aan op welke manier gebiedskennis, van bijvoorbeeld de beheerders, betrokken wordt als gegevens uit het veld (nog) niet beschikbaar zijn. Geef ook aan welk onderzoek of monitoring moet en kan worden ingezet om kennisleemtes op te vullen voor de volgende NDA-cyclus. Geef hierbij aan wie daarvoor verantwoordelijk is, wat de planning hiervoor is, en wat het benodigde budget is. Geef aan wat op nationaal, provinciaal en gebiedsniveau wordt aangepakt.

3. Relatie met het provinciale gebiedsprogramma

In dit hoofdstuk wordt uitsluitend de relatie die de NDA heeft met het gebiedsprogramma en waar relevant aanbevelingen gedaan. Deze zijn bedoeld om de kwaliteit van het gebiedsprogramma nu en in de toekomst, te verbeteren. Dit is geen complete lijst met aanbevelingen, zie hiervoor het advies over de handreiking gebiedsprogramma's waarin wordt gewezen op het grote belang van samenhang.²³

Relatie instandhoudingsdoelen met andere doelen van het provinciale gebiedsprogramma

In de nog op te stellen gebiedsprogramma's per provincie wordt gestreefd naar een integrale aanpak op de onderwerpen natuur, water en klimaat. De Ecologische Autoriteit merkt in dit verband opdat de NDA nog niet ingaat op hoe de instandhoudingsdoelen voor Langstraat zich verhouden tot andere doelen. Ecologisch gezien kunnen deze doelen sterk samenhangen, elkaar versterken, of elkaar tegenwerken. Ook in het advies over de handreiking gebiedsprogramma's vraagt de Ecologische Autoriteit aandacht voor de samenhang en prioritering van de doelen. Voor dit gebied gaat het specifiek over de volgende onderwerpen:

- Waterkwaliteit en natuur opgenomen in de Kaderrichtlijn Water (KRW).
- Realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN).

Relatie stikstofspoor

Voor het vereiste systeeminzicht rond de Natura 2000-gebieden verwijst de Ecologische Autoriteit naar het advies over de Handreiking natuurdoelanalyse en naar paragraaf 2.3 van dit advies. De NDA geeft nog een beperkt inzicht in 'het stikstofspoor', omdat is gekozen om dit in het gebiedsprogramma pas meer in detail te betrekken. De Ecologische Autoriteit adviseert de informatie voor het provinciale gebiedsprogramma aan te vullen met inzicht in de herkomst van de stikstofbelasting.²⁴ Geef voor overbelaste, stikstofgevoelige habitattypen, naast de actuele totale stikstofbelasting ook aan wat de bijdrage is van zeer lokale bronnen (binnen bijvoorbeeld één km), wat de bijdrage is van regionale bronnen (binnen bijvoorbeeld drie km) en wat de landelijke achtergronddepositie uit Nederland en het buitenland is. Dit geeft inzicht in de meest effectieve maatregelen om de stikstofdepositie te reduceren.

²³ Zie <https://www.ecologischeautoriteit.nl/adviezen/5001>.

²⁴ De provincie heeft mondeling aangegeven dat dit onderzoek op dit moment ook loopt.

Bijlage 1: Projectgegevens

Werkwijze Ecologische Autoriteit

De Ecologische Autoriteit heeft voor dit advies een werkgroep van deskundigen samengesteld. Deze werkgroep toetst of in de natuurdoelanalyse (NDA) alle essentiële ecologische informatie is betrokken waarmee het bevoegd gezag later goed onderbouwde besluiten kan nemen over onder meer gebiedsplannen en gebiedsprogramma's. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het Natura 2000-gebied bezocht en met de voortouwnemers en gebiedsbeheerder(s) gesproken. Meer informatie over de Ecologische Autoriteit en over haar werkwijze vindt u op onze website.

Voortouwnemer

Provincie Noord-Brabant

Samenstelling van de werkgroep

drs. Marion Brongers

prof. dr. Stefan Dekker

dr. Roy van Grunsven

mr. Roel Sillevius Smitt (secretaris)

prof. dr. ir. Franciska de Vries

ir. Harry Webers (voorzitter)

Waar vind ik de stukken die de Ecologische Autoriteit heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.ecologischeautoriteit.nl projectnummer 5034 in te vullen in het zoekvak.

